

ӨОЖ 343.85
ХҒТАР 10.81.71

Н.К. Мырзабаев¹, Ж.А. Құранбек²

¹Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының жанындағы Құқық қорғау органдарының академиясы,
Қосшы қ., Қазақстан Республикасы

²Қазақстан Республикасының Бас прокуратурасы, Астана қ., Қазақстан Республикасы

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДА КӘМЕЛЕТКЕ ТОЛМАҒАНДАР САУДАСЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ МЕН ЕРЕКШІЛІКТЕРІ

Аннотация. Мақалада Қазақстан Республикасындағы кәмелетке толмағандар саудасының қазіргі жағдайы, оның жасалу ерекшеліктері және осы қылмыспен күресудің құқықтық және практикалық аспектілері қарастырылады.

Зерттеу барысында авторлар қолданыстағы заңнаманың кәмелетке толмағандар саудасына қатысты нормаларын талдап, құқық қорғау органдарының осы қылмысқа қарсы жүргізіп жатқан іс-шараларына ерекше назар аударады.

Зерттеудің мақсаты – кәмелетке толмағандар саудасына байланысты қылмыстық проблемаларды ашып көрсету және осы қылмыстарды тиімді алдын алу мен күресудің жолдарын ұсыну. Авторлар бұл бағытта заңнаманы жетілдіру және жаңа туған балаларға заманауи технологияларды қолдану арқылы алдын алу шараларын күшейту қажеттігін атап көрсетеді.

Мақала кәмелетке толмағандар саудасы мәселелеріне қызығушылық танытқан ғалымдар мен құқық қорғау саласы қызметкерлеріне және кең оқырманға арналған.

Түйінді сөздер: кәмелетке толмағандардың саудасы; қылмыстық-құқықтық шара; қанау; жаңа туған бала; чиптеу; қылмысқа қарсы іс-қимыл.

Н.К. Мырзабаев¹, Ж.А. Құранбек²

¹Академия правоохранительных органов при Генеральной прокуратуре Республики Казахстан,
г. Косшы, Республика Казахстан

²Генеральная прокуратура Республики Казахстан, г. Астана, Республика Казахстан

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ОСОБЕННОСТИ ТОРГОВЛИ НЕСОВЕРШЕННОЛЕТНИМИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Аннотация. В статье рассматривается современное состояние торговли несовершеннолетними в Республике Казахстан, особенности ее совершения, а также правовые и практические меры противодействия этому преступлению.

В ходе исследования авторы проводят анализ действующего законодательства, регулирующего торговлю несовершеннолетними, и обращают внимание на деятельность правоохранительных органов в борьбе с данным видом преступлений.

Цель исследования – выявить проблемные аспекты торговли несовершеннолетними и предложить пути эффективного противодействия и профилактики таких преступлений.

Авторы рекомендуют совершенствовать законодательство и применять современные технологии для усиления мер предупреждения.

Статья будет интересна ученым, практикам в области защиты прав несовершеннолетних и широкому кругу читателей.

Ключевые слова: торговля несовершеннолетними; уголовно-правовая мера; эксплуатация; новорожденный; чипирование; противодействие преступлению.

N.K. Myrzabayev¹, Zh.A. Kuranbek²

¹The Law Enforcement Academy under the Prosecutor General's Office of the Republic of Kazakhstan, Koshki, the Republic of Kazakhstan

²General Prosecutor's Office of the Republic of Kazakhstan, Astana, the Republic of Kazakhstan

CURRENT STATE AND FEATURES TRAFFICKING OF MINORS IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Abstract. The article examines the current state and specific features of trafficking in minors in the Republic of Kazakhstan, as well as the legal and practical measures to combat this crime.

The authors analyze existing legislation concerning trafficking in minors and emphasize the role of law enforcement agencies in countering such offenses.

The aim of this study is to identify problematic aspects of trafficking in minors and propose effective solutions for prevention and combating these crimes.

The authors suggest improving legislation and applying modern technologies to strengthen preventive measures.

This article may interest scholars, practitioners in child protection, and a broad readership.

Keywords: trafficking in minors; criminal law measure; exploitation; newborn; microchipping; countering a crime.

DOI: 10.52425/25187252_2025_36_121

Кіріспе. Қазақстан Республикасының Конституциясына сәйкес мемлекеттің ең қымбат қазынасы – адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары¹. Әрине оны сақтау және қорғау мемлекеттің негізгі міндеті.

Заманның дамуына қарамастан қылмыстың сан алуан түрлері осы күнге дейін орын алуда. Қазіргі кездегі жағымсыз қылмыс көріністерінің бірі ол – кәмелетке толмағандар саудасы. Бұқаралық ақпарат құралдарында бұл қылмыс түрлері бойынша қатаң түрде жауаптылық қарастырылғаны кеңінен жарияланғанымен, әлі күнге дейін жезөкшелікпен айналысу үшін жас қыздарды сату, оларды қанау, жаңа туған балалар саудасы қылмыстары орын алып отыр.

Қазақстан Республикасында қылмыстық саясаттың негізгі бағыттарының бірі жеке адамның құқықтары мен еркіндігін қорғау. Мемлекет басшысы Қ.-Ж. Тоқаевтың 2019 жылғы 2 қыркүйектегі «Сындарлы қоғамдық диалог – Қазақстанның тұрақтылығы мен

өркендеуінің негізі атты Қазақстан халқына Жолдауында» жыныстық зорлық-зомбылық, педофилия, есірткі тарату, адам саудасы, әйелдерге қатысты тұрмыстық зорлық-зомбылық және жеке адамға, әсіресе балаларға қарсы басқа да ауыр қылмыстар үшін жазаны шұғыл түрде қатаңдату қажет деп атап көрсетілген².

Мемлекет Басшысының тапсырмаларын іске асыру мақсатында «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілерін жетілдіру және жеке адамның құқықтарын қорғауды күшейту мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» 2019 жылғы 27 желтоқсандағы Қазақстан Республикасының Заңы қабылданды³.

Мұндай шаралар кәмелетке толмағандар саудасы үшін қылмыстық жауаптылықты көздейтін бапқа да қатысты болды. Бұл олардың қоғамдық қауіптілігін ескере отырып, жеке адамға қарсы қылмыстық құқық бұзушылықтарға қарсы іс-әрекеттің

¹ Қазақстан Республикасының Конституциясы: Конституция 1995 жылы 30 тамызда республикалық референдумда қабылданды [Электрондық ресурс] – Айналыс режимі: https://www.adilet.zan.kz/kaz/docs/K950001000_ (жүгінген күні: 15.02.2025).

² Сындарлы қоғамдық диалог - Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі: Мемлекет Басшысының 2019 жылғы 2 қыркүйектегі Қазақстан халқына Жолдауы [Электрондық ресурс] – Айналыс режимі: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1900002019> (жүгінген күні: 25.12.2024).

³ Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қылмыстық, қылмыстық-процестік заңнаманы жетілдіру және жеке адам құқықтарының қорғалуын күшейту мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы: Қазақстан Республикасының Заңы 2019 ж. 27 желтоқсандағы № 292-VI ҚРЗ [Электрондық ресурс] – Айналыс режимі: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1900000292> (жүгінген күні: 23.06.2025).

қылмыстық-құқықтық шараларын одан әрі жетілдіру қажеттілігін көрсетеді.

Сонымен қатар, 2021 жылғы 10 маусымда – Қазақстан Президенті Қ.-Ж. Тоқаев «Қазақстан Республикасының Адам құқықтары саласындағы одан әрі шаралары туралы» Жарлыққа қол қойды. Жарлық Үкіметке адам құқықтары саласындағы бірінші кезектегі шаралар жоспарын бекітуді тапсырды. Президент адам құқықтары саласындағы тоғыз бағытты атап өтті, олардың бірі – адам саудасына қарсы іс-қимыл. Осыған байланысты, ҚР Үкіметінің 2021-2023 жылдарға арналған жоспары толық көлемде іске асырылуы тиіс⁴.

Ғылыми мақаланың мақсаты – кәмелетке толмағандар саудасының қазіргі жағдайы мен оның жасалу жолдарының ерекшеліктеріне назар аудару арқылы қылмыстық құқықтық сипаттамасының тәсілдерін қарастырамыз.

Әдістер мен материалдар. Мақалада қолданыстағы заңнаманың ғылыми-теориялық негіздері, сондай-ақ Қазақстан Республикасының заңнамалық актілері мен құқық қорғау органдарының тәжірибелік деректері пайдаланылды.

Мақаланы әзірлеу барысында теориялық және тәжірибелік талдау әдістері қолданылды. Бұдан басқа, мақалада болжау әдісін қолдану арқылы зерттелген объектіні тәжірибеде жүзеге асырудың болжамдары жасалынды.

Материал ретінде Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексінің 135-бабы (Кәмелетке толмағандар саудасы) және басқа да тиісті баптары, құқық қорғау органдарының статистикалық деректері, сондай-ақ ғылыми әдебиеттер мен БАҚ мәліметтері пайдаланылды.

Талқылау. Кәмелетке толмағандар саудасы бүкіл әлемнің назарында, оның қазіргі кезде жасалу жолдары әртүрлі, ауқымды сипатқа ие болуда және ол көптеген елдерде, оның ішінде Қазақстан Республикасында да өзекті

проблемалардың бірі болып отыр.

2014 жылғы Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі – ҚР ҚК) 135-бабына сәйкес кәмелетке толмағандарды саудасы үшін жауаптылық көзделгенімен⁵, қолданыстағы заңнама бұл қылмыс түріне тойтарыс беруге, оны алдын алуға әлі де болса толық мүмкіндік бермеуде.

Құқықтық саясат тұжырымдамасының жобасын әзірлеушілердің бірі Т.Қ. Әкімжанов атап өткендей, қылмысқа қарсы іс-қимыл процесі үнемі жаңартылып, жетілдіріліп отыруы тиіс [1].

Құлдықтың қазіргі заманауи түрі – бұл адам құқықтарының өрескел бұзылуымен сипатталатын аса қауіпті қылмыс түрі.

Жалпы балаларды сатып алу мақсатында оларды ұрлау ұғымы алғашқы рет 1978 жылы сыйақы ретінде кәмелетке толмаған балаларды саудаға салу жөнінде мәлімет «Советская милиция» журналында жарық көрген [2].

Кәмелетке толмағандар саудасына қатысты қылмыстар назар аударсатын болсақ – 2020 жылы – 21, 2021 жылы – 27, 2022 жылы – 18, 2023 жылы – 33, 2024 жылы – 14, ағымдағы жылдың 5 айында – 6 факті тіркелген⁶.

Жоғарыда көрсетілген мәлеметтерге назар аударатын болсақ өткен жылдармен салыстырғанда аталған қылмыс түрінің жылдан-жылға өсуі мен тұрақсыздығын байқауға болады.

Құқық қорғау органдарының атқарылған жұмыстарының нәтижесінде соңғы жылдары адам саудасымен және ілеспелі қылмыстармен айналысатын алты ұйымдасқан топтың қылмыстық әрекетінің жолы кесілді (262-бап бойынша 11 қылмыстық іс қозғалды). Катар, Индонезия, Бахрейн, БАӘ, Түркия және Оңтүстік Кореяға қанау мақсатында біздің азаматтарымызды әкетудің жеті арнасы, сондай-ақ Өзбекстан мен Қырғызстаннан екі әкелу жойылды⁷.

⁴ President Tokayev Signs a Decree on Further Measures of the Republic of Kazakhstan in the Field of Human Rights [Электрондық ресурс] – Айналыс режимі: <https://www.gov.kz/memleket/entities/mfa-kuala-lumpur/press/news/details/215101?lang=ru> (жүгінген күні: 25.12.2024).

⁵ Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі: Қазақстан Республикасының Кодексі 2014 жылғы 3 шілдедегі № 226-V ҚРЗ [Электрондық ресурс] – Айналыс режимі: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1400000226> (жүгінген күні: 23.06.2025).

⁶ «1-М есеп «Тіркелген қылмыстық құқық бұзушылық туралы» Статистикалық мәліметтер [Электрондық ресурс] – Айналыс режимі: <https://qamqor.gov.kz/crimestat/statistics> (жүгінген күні: 23.06.2025).

⁷ Борьба с торговлей людьми [Электрондық ресурс] – Айналыс режимі: <http://senate.parlam.kz/storage/341cbf5fb4224959b5b030780f7babba.pdf> (жүгінген күні: 10.02.2025).

Соңғы 5 жылда кәмелетке толмағандар саудасына қатысты қылмыстар динамикасы

Мысалы, 2020 жылы қыздарды Қазақстаннан шетелдерге сатудың қылмыстық схемасы анықталды. Бахрейнде әртүрлі елдерден қыздарды, соның ішінде қазақстандық қыздарды (барлығы 39 қыз, оның 9 кәмелетке толмағандар) жалған жеңіл табысқа, қонақ үйлерде қоғамдық тамақтану саласында жұмысқа шақыратын қылмыстық топ болған, олар қыздардың келген кезде құжаттарын алып, 2 000 000-нан 6 000 000 теңгеге дейін жыныстық қызметтер көрсетуге немесе жыныстық құлдыққа сатуға мәжбүрлеген⁸.

Сондай-ақ, 2021 жылы ҚР Бас прокуратурасы бұл бағытта тексеру іс-шараларын жүргізе отырып, балалар саудасының проблемалары мен олардың жасалу схемаларын анықтады.

Елімізде жыл сайын 3 мыңға жуық жетім және ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балалар анықталды (2018 жылы – 3,6, 2019 жылы – 2,8, 2020 жылы – 2,9 мың).

Олардың жартысына жуығы асырап алынады, едәуір бөлігі қорғаншылық пен қамқоршылыққа, балалардың шамамен

10%-ы патронатқа, асырап алушылар мен өзге отбасыларына берілген.

Жұмысқа орналастырылмаған балалар жетім балаларға арналған ұйымдарға беріледі, олар бүгінде елімізде 96 жұмыс істейді және оларда 4,2 мың бала ұсталады. Соңғы 10 жылда тәрбиеленушілер контингенті үнемі азайып келеді, жалпы ел бойынша ондағы балалар саны 10 мың адамға азайды.

Бас прокуратурамен жүргізілген талдаулар мен тексеру іс-шараларының нәтижесінде балаларды заңсыз берудің 4-схеманы анықталды.

1-ші схема бойынша шетел азаматы жүкті әйелдің (ҚР азаматы) босануға жақын қалған кезде онымен некелесіп, артынша әйел босанғаннан кейін баласынан бас тартады, ал әкесі (шетел азаматы) жаңа туған баланы мемлекеттен шетелге алып кетеді.

Әділет министрлігінің мәліметінше, 2015 жылдан бастап Қазақстанда 99 бала дүниеге келген, олардың аналары жүктілік кезінде немесе босанғанға дейін шетелдіктермен некеге тұрған (38 жұп әлі некеде).

Ұлттық қауіпсіздік комитетінің Шекара

⁸ Казахстанок продавали в сексуальное рабство: подозреваемую экстрадировали из Бахрейна [Электрондық ресурс] – Айналыс режимі: <https://tengrinews.kz/news/kazakhstanok-prodavali-seksualnoe-rabstvo-podozrevaemuyu-439492/> (жүгінген күні: 10.02.2025).

қызметінің мәліметінше, 43 бала шетелге кеткен, оның 32-сі қайтып, 10-ы қайтарымсыз кеткен.

2-ші схема бойынша нотариус баладан бас тартуды және ерлі-зайыптыларды асырап алуға келісімді куәландырады.

Әділет министрлігінің мәліметінше, 2015 жылдан 2021 жылға дейін балалармен байланысты нотариаттық іс-қимылдардың жалпы саны 319 мыңнан асады.

Сондай-ақ прокурорлармен 150 балаларды нотариалды түрде бас тарту туралы куәландырылғаны анықтады, оның ішінде Алматы қаласында (2015 жылдан бастап баладан бас тарту туралы 56 өтініш куәландырылған), Ақтөбе (85), Қостанай және Алматы облыстары (4-5).

Бұл ретте баладан нотариаттық бас тарту және нотариустардың мұндай өтінішті растауы заңсыз болып табылады. Себебі, Қазақстанда баладан ерікті түрде бас тарту заң жүзінде көзделмеген және ата-ана құқықтарынан айыру түріндегі құқықтық салдарға әкеп соғады («Неке (ерлі-зайыптылық) және отбасы туралы» ҚР Кодексінің 75-бабының 1-бөлігі).

3-ші схема жаңа туған баланың әкесі ретінде заңды некеде тұрған жұптың әкесі көрсетіледі, соңында биологиялық анасы баласынан бас тартады, ал заңды некедегі жұбайы сот арқылы баланы асырауына алады.

2015 жылдан бастап 2021 жылдың 6 айына дейінгі кезеңде кәмелетке толмағандардың істері жөніндегі мамандандырылған ауданаралық соттарға бала асырап алу туралы 13,6 мың өтініш түсті.

Бала асырап алу туралы істердің жалпы саны – 784 іс (5,8%), онда заңды ерлі – зайыптылар некесіз балаларды асырап алу туралы талап арыз берген, оның ішінде сотпен қанағаттанлырылғаны – 758, бас тартылғаны – 9 және қайтарылғаны – 17.

4-ші схема балаларды асырап алуға жәрдемдесу үшін жетім балалардың

республикалық деректер банкін пайдалана отырып лауазымды адамдардың манипуляциясы.

Жоғарыда көрсетілген схемалар арқылы жас балаларды заңсыз иемдену ең алдымен заңның шикілігінен туындап отыр.

Бас прокуратураның бастауымен аталған фактілердің орын алмауына байланысты тиісті шаралар жүргізіліп, қолданыстағы заң нормаларына өзгерістер енгізілді.

Қазақстан Республикасында жүргізіліп жатқан іс-шаралар мен қолданыстағы заңдарды күшейткенімен кәмелетке толмағандар саудасы, оның ішінде жаңа туған балалар саудасы еліміздің әр облыстарында орын алуда.

Мысалы ретінде 2022 жылдың тамызында Алматы қаласында жас жұбайлар жаңа туған баланы 2 млн теңгеге сатуға тырысқан. Полицейлердің айтуынша, бұл қылмысты жеті адам жасады деп күдіктелуде.

Осы факт ҚК-нің 135-бабының 2-бөлігі бойынша «алдын ала сөз байласу бойынша адамдар тобы жасаған кәмелетке толмағандардың саудасы» бойынша сотқа дейінгі тергеу басталды. Күдіктілер уақытша ұстау изоляторына қамалды. Алматы прокуратурасы бұл істе АХАЖ және перзентханалардың қызметкерлері бар екенін айтты.

«Қылмыскерлер пайда табу үшін балаларымен бөлісуге дайын жұмыс істемейтін отбасыларды, сондай-ақ одан әрі асырап алу үшін ақылы түрде бала алуға дайын отбасыларды тапты. Балаларды 500 мыңнан 3 млн теңгеге дейін бағалады», – деп хабарлады қадағалау органы⁹.

Сонымен қатар Атырауда 32 жастағы Батыс Қазақстан облысының тұрғыны ұсталды, ол өзінің 1 және 2 жастағы балаларын сатуға күдіктенеді. Әйел сатып алушыларды өзі іздеген¹⁰.

Мұндай құбылыс Маңғыстау облысында да орын алған. 2023 жылдың мамыр айында Маңғыстау облысының полиция

⁹ Новорожденного за 2 миллиона тенге пыталась продать пара в Алматы [Электрондық ресурсы] – Айналыс режимі: https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/novorozhdennogo-2-milliona-tenge-pytalas-prodat-para-almaty-475986/ (жүгінген күні: 25.12.2024).

¹⁰ Мать подозревают в продаже двоих детей в ЗКО [Электрондық ресурсы] – Айналыс режимі: https://tengrinews.kz/kazakhstan_news/mat-podozrevayut-v-prodaje-dvoih-detey-v-zko-490322/ (жүгінген күні: 25.12.2024).

қызметкерлері нәрестені сатпақ болған екі әйелді ұстады¹¹.

Тараз қаласында да 2023 жылдың қаңтарында көпсалалы аурухананың екі қызметкері жаңа туған нәрестелер саудасына күдіктенеді. Прокуратураның мәліметінше, акушерлер үш апталық қызды баласыз ерлі-зайыптыларға 1,5 млн теңгеге сатқан¹².

Жоғарыда көрсетілген қылмыстардың жасалу ерекшеліктеріне байланысты географиялық аймақты анықтап, зерделеу қажеттігі туындап отыр.

Осы тұрғыда Қытайдағы кәмелетке толмағандар саудасы бойынша сот үкімдерін зерттеу барысында, Xin & Cai (2018) төрт басты географиялық «hotspot» аймақты анықтап, балалар саудасының көп жағдайда (61%) ұлдар екендігін көрсеткен. Xin & Cai (2018) Қытайдағы сот үкімдерін қашықтан талдау арқылы аймақтық «hotspot»-тарды анықтап, жыныстық және әлеуметтік-экономикалық факторларды өңірлердегі сауда фактілеріне байланыстыра қолданған [2].

Қазақстан үшін бұл әдіс – құқық қорғау органдарына локальды стратегиялар әзірлеуге негіз болады, сонымен қатар профилактикалық іс-қимыл шараларын аймақтар бойынша бағыттауға септігін тигізеді.

Осы бағыттар бойынша құқық қорғау органдарына статистикалық дерек көздерді зерделеудің нәтижесімен кәмелетке толмағандар судасын алдын-алуға болады деп санаймыз.

Заңнамалық деңгейде Қылмыстық кодекске «көрінеу кәмелетке толмаған адамға» қатысты жауаптылықты нақтылау қажет. Бұл жас ерекшеліктерін ескере отырып, қылмыстық жауаптылықтың тиімділігін арттырады.

А.И. Милевскийдің еңбегінде кәмелетке толмағандар саудасының қылмыстық құқықтық құрамының ерекшеліктері мен оның біліктелу мәселелері қарастырылған. Оның

айтуынша, бұл қылмыс түрі адам саудасының ерекше нысаны болып табылады және арнайы құқықтық реттеуді талап етеді. А.И. Милевскийдің зерттеуі бойынша, кәмелетке толмағандардың саудасына қатысты қылмыстарды тиімді тергеу мен алдын алу үшін қылмыстық заңнаманы жетілдіру қажеттілігі көрсетілген [3].

Аталған қылмыс санатымен күресудің тиімді жолы жаңа технологияларды пайдалану, қолданыстағы заңнамаға қылмыстың ерекшелігіне байланысты өзгеріс енгізу қажет деп санаймыз.

Мысалы, Қытайдың Чжухай қаласында бір бастауыш мектеп Guan Yu Technology компаниясымен балалардың киімдеріне олардың нақты қай жерде екендігін бақылау үшін кіріктірілген микрочиптермен жабдықталған. Осы құрылғылардың арқасында ата-аналар нақты уақыт режимінде сайтта баланың орналасқан жерін бақылай алады. Егер оқушы «қауіпті аймаққа» түссе, жүйе мұғалімдер мен ата-аналарға хабарлама жібереді. Сонымен қатар, бұл жүйе ата-аналарға балалармен сөйлесуге мүмкіндік береді, өйткені чип автоматты түрде хабар алмасу жүйесіне қосылады¹³.

Сол сияқты елімізде осы көзқараста жалпы адамның денесіне чип құрылғысын орнату туралы зерттеу жүргізген Е.Н. Бегалиев [4] өз еңбегінде бірқатар маңызды тұжырымдар жасаған. Автордың пікірінше, халықты чиптеу процесі тек адамның жеке келісімімен жүзеге асырылуы тиіс. Мұндай келісім жазбаша немесе электрондық форматта, қолтаңба арқылы расталуы қажет. Сонымен қатар, бұл мәселені құқықтық тұрғыда реттеу мақсатында тиісті нормативтік-құқықтық актілерді әзірлеу қажеттігі атап өтіледі.

Сондай-ақ, перзентханаларда жаңа туған балалар саудасына қарсы күресудің амалдарының бірі ретінде электронды сәйкестендіру білезігін пайдалану қажет деп санаймыз. Цифрлық кеңістіктің даму процесінде баланың өмірінің алғашқы

¹¹ Маңғыстауда екі әйел жаңа туған нәрестені саудаға салған [Электрондық ресурс] – Айналыс режимі: <https://astanatv.kz/kz/news/83874/> (жүгінген күні: 25.12.2024).

¹² Акушерки продали новорожденного ребенка за 1,5 млн тенге [Электрондық ресурс] – Айналыс режимі: <https://24.kz/ru/news/incidents/item/583819-akusherki-prodali-novorozhdennoho-rebenka-za-1-5-mln-tenge> (жүгінген күні: 25.12.2024).

¹³ Chip technology as a preventive tool against child trafficking [Электрондық ресурс] – Айналыс режимі: <https://physics.uz.ua/en/journals/issue-55-2024/chip-technology-as-a-preventive-tool-against-child-trafficking> (жүгінген күні: 23.06.2025).

күндеріндегі таптырмас аксессуарлардың бірі баланың білезігіне немесе тобығына тағылатын электронды сәйкестендіру білезігі болуы керек. Бұл кішкентай аксессуарда бала туралы барлық жеке ақпарат болады (ананың аты-жөні, туған күні мен уақыты, бойы мен салмағы, денсаулық жағдайы және т.б.). Электронды сәйкестендіру білезіктің мақсаты дәрігерлердің жұмыс сапасын арттыру, ананың қашықтықта бақылауын жүргізу (білезікпен синхрондалған мобильді телефон құрылғы арқылы) арқылы баланың қауіпсіздігін арттыруға мүмкіндік беру, жаңа туған бала туралы деректерді бұрмалау және жоғалту қаупін болдырмайды, сондай-ақ оларды ауыстырып алу және сату қаупін алдын алады.

Қорытынды. Қазақстандағы балалардың ішкі саудасы күрделі әрі өзекті мәселе болып қалып отыр. Жаңа туған балалардың саудасының жиілеуі бұл проблеманың қаншалықты терең әрі қауіпті екенін көрсетеді. Бұл құбылысты тоқтату үшін құқық қорғау органдарының жұмысы мен нормативтік-құқықтық базаны жетілдіру аса маңызды.

Қылмыстарды ашу және дәлелдемелерді жинауда ақпараттық дерекқорлар, цифрлық іздеу құралдары және басқа да заманауи технологияларды кеңінен пайдалану қажет. Бұл құқық бұзушылықтардың объективті түрде анықталуына және тергеу процесінің сапасын арттыруға мүмкіндік береді.

Заңнамалық деңгейде кәмелетке

толмағандар саудасына қатысты Қылмыстық кодексінің 135-бабының 2-бөлігінің 15-тармағына «көрінеу кәмелетке толмаған адамға» қатысты жауаптылықты нақтылау қажет. Бұл жас ерекшеліктерін ескере отырып, қылмыстық жауаптылықтың тиімділігін арттырады.

Сонымен қатар, мәселені шешудің кешенді жолдары ретінде келесі ұсыныстарды енгізу маңызды:

1. Ұлттық заңнаманы жетілдіру – балаларды саудалауға байланысты құқықтық нормаларды халықаралық стандарттарға сәйкестендіріп, жауаптылықты күшейту қажет.

2. Құқық қорғау органдарының мүмкіндіктерін арттыру — заманауи технологиялар мен ақпараттық жүйелерді енгізу арқылы қылмыстарды анықтау мен алдын алу шараларын жетілдіру.

3. Қоғамдық құқықтық ағартуды күшейту — халықтың, әсіресе осал топтардың құқықтық сауаттылығын арттыруға бағытталған бағдарламаларды дамыту.

4. Халықаралық ынтымақтастықты кеңейту — балалардың саудасына қарсы күресте халықаралық тәжірибе мен ақпарат алмасуды белсенді қолдану.

Осы шараларды іске асыру Қазақстанда балалардың саудасы мәселесін тиімді шешуге, құқықтық жүйенің сапасын арттыруға және қоғамның қауіпсіздігін қамтамасыз етуге септігін тигізеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Акимжанов, Т.К. О некоторых инновационных подходах построения уголовной политики в новой концепции правовой политики Республики Казахстан / Т.К. Акимжанов // Ғылым. – 2020. – № 3 (66). – С. 3-12.
2. Xin, Y. Child trafficking in China: Evidence from sentencing documents / Y. Xin, T. Cai // Child International Journal of Population Studies. – 2018. – № 4 (2). – Pp. 1-10.
3. Милевский, А.И. Уголовно-правовая борьба с торговлей несовершеннолетними: автореф. дис. на соис. учен. ст. канд. юрид. наук. – Специальность 12.00.08 / А.И. Милевский. – Москва: Моск. акад. МВД России, 2000. – 25 с.
4. Е.Н. Бегалиев. О перспективности или нецелесообразности введения института чипирования населения // Парадигма современной науки глазами молодых: сборник материалов XV Международной научно-практической конференции, посвященной памяти основателей филиала Т.Ж. Атжанова, и А.М. Роднова. – Костанай, 2021. – С. 25-31.

References:

1. Akimzhanov, T.K. O nekotoryh innovacionnyh podhodah postroenija ugolovnoj politiki v novoj

konceptii pravovoj politiki Respubliki Kazahstan / T.K. Akimzhanov // Fylym. – 2020. – № 3 (66). – S. 3-12.

2. Xin, Y. Child trafficking in China: Evidence from sentencing documents / Y. Xin, T. Cai // Child International Journal of Population Studies. – 2018. – № 4 (2). – Pp. 1-10.

3. Milevskij, A.I. Ugolovno-pravovaja bor'ba s trgovlej nesovershennoletnimi: avtoref. dis. na sois. uchen. st. kand. jurid. nauk. – Special'nost' 12.00.08 / A.I. Milevskij. – Moskva: Mosk. akad. MVD Rossii, 2000. – 25 s.

4. E.N. Begaliev. O perspektivnosti ili necelesoobraznosti vvedenija instituta chipirovanija naselenija // Paradigma sovremennoj nauki glazami molodyh: sbornik materialov XV Mezhdunarodnoj nauchno-prakticheskoj konferencii, posvjashhennoj pamjati osnovatelej filiala T.Zh. Atzhanova, i A.M. Rodnova. – Kostanaj, 2021. – S. 25-31.

АВТОРЛАР ТУРАЛЫ МӘЛІМЕТТЕР / СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ / INFORMATION ABOUT AUTHORS

Нурланали Кошкарлович Мырзабаев – Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының жанындағы Құқық қорғау органдары академиясының, ұлттық қауіпсіздік және әскери іс магистрі, e-mail: nurlanali_myrzabaev86@mail.ru.

Мырзабаев Нурланали Кошкарлович – докторант Академии правоохранительных органов Генеральной прокуратуре Республики Казахстан, магистр национальной безопасности и военного дела, e-mail: nurlanali_myrzabaev86@mail.ru.

Myrzabayev Nurlanali Koshkaruly – Doctoral Student of the Law Enforcement Academy under the Prosecutor General's Office of the Republic of Kazakhstan, Master of National Security and Military Affairs, e-mail: nurlanali_myrzabaev86@mail.ru.

Жебеген Абайұлы Құранбек – Қазақстан Республикасы Бас Прокурорының аға көмекшісі – Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының өтініштермен жұмыс және іс жүргізу департаментінің мемлекеттік тілді дамыту жөніндегі тобының басшысы, философия докторы (PhD), e-mail: zhebegenphd@mail.ru.

Құранбек Жебеген Абайұлы – старший помощник Генерального Прокурора Республики Казахстан – руководитель группы по развитию государственного языка Департамента по работе с обращениями и делопроизводству Генеральной прокуратуры Республики Казахстан, доктор философии (PhD), e-mail: zhebegenphd@mail.ru.

Kuranbek Zhebegen Abayuli – Senior Assistant to the Prosecutor General of the Republic of Kazakhstan – Head of the Group for the Development of the State language of the Department for Handling Appeals and Records Management of the Prosecutor General's Office of the Republic of Kazakhstan, PhD, e-mail: zhebegenphd@mail.ru.